

7. ÜNİTE

TOPLUMSAL DEVRİM ÇAĞINDA DÜNYA VE TÜRKİYE

7. 1. 1960 SONRASI DÜNYADAKİ GELİŞMELER

7. 1. 1. Bloklar Arası Rekabet

- 1945'te sona eren II. Dünya Savaşı'nın ardından dünya dengeleri yeniden kuruldu.
- II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra ABD ve SSCB'nin siyasi gücü etrafında kümelenen devletlerin oluşturduğu, çok kutuplu dünyadaki güç mücadelesi Soğuk Savaş dönemini başlattı.
- Doğu ve Batı Blokları; ABD ve SSCB öncülüğünde askerî, siyasi ve ekonomik alanlarda teşkilatlanarak ülkeler arasındaki ayrışmayı keskinleştirdi.
- ABD ve SSCB arasındaki gerilim Kore Savaşı ile çatışmaya dönüştü.
- Dünya devletlerinin büyük bir kısmı siyasi durumlarına göre ya ABD ya da SSCB yanında yer aldı.
- 1955'te yapılan Bandung Konferansı ile "Üçüncü Dünya Devletleri" olarak isimlendirilen Asya, Afrika ve Latin Amerika Devletleri tarafından Bağlantısızlar Bloku oluşturuldu.
- Bu durum, dünya siyaset dengesindeki gerilimin etkisini azaltacak bir süreci başlatmış oldu.
- Bağlantısızlığın, yani hiçbir bloğa veya askerî ittifaka bağlı olmama hareketinin ilk teşkilatlanması, Yugoslavya lideri Tito ile Mısır Başbakanı Nasır'ın teşebbüsü ile 1961 yılında yapılmıştır.
- Bu iki liderin teşebbüsü ile 1-6 Eylül 1961 günlerinde Belgrat'ta 25 tarafsız ve bağlantısız ülkenin katılımı ile bir konferans toplandı.
- Toplantının sonunda 27 maddelik bir bildiri yayımlandı.
- Bildiride;

- Her türlü kolonyalizm ve sömürgeciliğe karşı gelinmesi,
- Sömürgelerin bağımsızlık hareketlerinin desteklenmesi,
- Bilhassa Kongo, Angola, Cezayir'in bağımsızlık hareketlerinin desteklenmesi,
- Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki ırkçılığın yasaklanması,
- Filistin Arap halkının tüm haklarının tanınması,
- Yabancı üslerin kaldırılması,
- Genel ve tam bir silahsızlanma,
- Bütün nükleer silahların yasaklanması,
- Büyük devletlerin kısa zamanda silahsızlanma antlaşması imzalamaları,
- Çin'in Birleşmiş Milletlere kabulü isteniyordu.

- 1960 yılından itibaren Soğuk Savaş yerini Yumuşama (Detant) Dönemi'ne bıraktı.
- Yumuşama Dönemi'ne geçişte; Doğu Bloku arasında meydana gelen çatlaklar (Yugoslavya ve Çin'in SSCB ile ters düşmesi) ve ABD-SSCB arasında 1962'de meydana gelen Küba Krizi ile kendisini gösteren küresel çapta bir nükleer savaş tehlikesi etkili oldu.
- Yumuşama Dönemi'nde bloklarda meydana gelen yapı değişiklikleri, Doğu ve Batı Bloklarının yakınlaşmasını sağladı.
- 1972'de SALT I ve 1979'da SALT II Antlaşmalarının imzalanmasıyla ABD ve SSCB nükleer silahlarını azaltma girişimlerinde bulundular.
- Blokların birbirlerinin varlıklarına saygı göstereceklerini taahhüt ettikleri Helsinki Sözleşmesi'ni imzaladılar.

7. 1. 2. Arap-İsrail Savaşları

- 1948'de Filistin toprakları üzerinde İsrail Devleti'nin kurulmasıyla Orta Doğu'da başlayan gerginlik, uzun soluklu savaş dönemini başlattı.
- 1948'de Filistin'in Yahudiler ve Araplar arasında bölüşülmesini öngören Birleşmiş Milletler kararını önlemek için Araplar savaşa gitme kararı aldılar.
- Arapların yenilgisiyle biten 1948'deki ilk Arap-İsrail Savaşı sorunları çözmedi.
- 1978'de Mısır ve İsrail arasında imzalanan Camp David (Kemp Deyvid) Antlaşması'na kadar İsrail ve Arap devletleri arasında üç önemli savaş daha yaşandı.

Süveyş Bunalımı

- 1952'de Hür Subaylar tarafından gerçekleştirilen askerî darbeden sonra Mısır devlet başkanlığını ele geçiren Albay Abdünnâsır, Süveyş Kanalı'nı millileştirdi.
- 1881'den beri Mısır'da etkin olan İngiltere'nin ülkeden tamamen çekilmesini istedi.
- İngiltere, Fransa ve İsrail aralarında anlaşarak Abdünnâsır'ın bu hamlesini önlemek istediler.
- İsrail, Mısır'ın Ürdün ve Suriye ile yaptığı askerî ittifakın kendisini tehdit ettiğini bahane ederek Mısır'a saldırdı.
- İngiliz ve Fransız birlikleri de Süveyş Kanalı'nı işgal etti.
- Mısır bu saldırılar karşısında tutunamadı.
- SSCB'nin Mısır'dan yana tavır sergilemesi üzerine ABD, Arap dünyasında Sovyet etkisinin artacağından çekinerek bu harekâtı desteklemedi.
- Birleşmiş Milletler tarafından alınan kararlar İsrail, İngiltere ve Fransa'nın işgal ettiği Mısır topraklarından çekilmesi istendi.
- Dönemin iki süper gücünün de bu karara destek vermesi üzerine İngiltere, Fransa ve İsrail işgal ettikleri Mısır topraklarından çekildiler.
- Bu savaş sonucunda Orta Doğu'da siyasi dengeler değişti.
- İngiltere ve Fransa Orta Doğu üzerindeki nüfuzlarını kaybettiler.
- Bölgede ABD ve SSCB'nin etkisi arttı.
- Mısır Devlet Başkanı Cemal Abdünnâsır'ın Arap dünyasındaki siyasi gücü arttı.

Altı Gün Savaşı

- Mısır Devlet Başkanı Abdünnâsır, 1948 ve 1956 Arap-İsrail Savaşlarındaki yenilgileri telafi etmek için yeni bir savaşa hazırlandı.
- Mısır, Suriye, Ürdün ve Irak arasında İsrail'e karşı askerî bir ittifak oluşturuldu.
- 1967'de Filistinli direnişçi grupların Suriye üzerinden İsrail topraklarına saldırması yeni bir savaşı ateşledi.
- SSCB tarafından silahlandırılan Arap devletleri çok kısa bir sürede İsrail karşısında ağır bozguna uğradılar.
- "Altı Gün Savaşı" diye bilinen 1967 Arap-İsrail Savaşı sonunda İsrail, Mısır'ın Sina Yarımadası'nı, Suriye'nin Golan Tepeleri'ni, Ürdün'ün Batı Şeria bölgesini ve Doğu Kudüs'ü işgal ederek sınırlarını dört kat genişletti.
- Bu savaş sonucu Yahudiler yaklaşık iki bin yıl sonra ilk defa Kudüs'ün tamamına egemen hâle geldiler.

Yom Kippur Savaşı

- 1973'te meydana gelen ve Yom Kippur Savaşı olarak adlandırılan Arap-İsrail Savaşı, 1967 savaşının bir devamı niteliğindedir.
- 1967 Arap-İsrail Savaşı'nda ağır yenilgiye uğrayan Mısır, Suriye ve Ürdün kaybettikleri toprakları geri almak için yeniden savaş hazırlıklarına başladı.
- 1970-1973 yılları arasında İsrail ve Mısır sınırında yaşanan bölgesel çatışmalar, sonunda topyekûn bir savaşa dönüştü.
- Taraflar, BM Güvenlik Konseyinin çatışmayı durdurma çağrısını dikkate alarak savaşı sonlandırdılar.
- 1974'te kesin ateşkes sağlandı.
- İsrail'in Mısır ve Suriye sınırına BM Barış Gücü askerlerinin yerleştirilmesi kabul edildi.
- 1973 Arap-İsrail savaşı sonunda Arap ülkeleri, İsrail'i destekleyen Batı ülkelerine karşı petrol fiyatlarını bir siyasi güç olarak kullanma kararı aldı.
- Arap ülkelerinin üretimi azaltmasıyla 1970'te varili 1,80 dolar olan ham petrol fiyatı 1973'te 34 dolara kadar yükseldi.
- Böylece küresel ölçekte bir petrol krizi ortaya çıktı.

Camp David (Kemp Deyvid) Antlaşmaları

- 1948'de İsrail'in kurulmasının ardından başlayan Arap-İsrail savaşları, 1978'de İsrail ve Mısır arasında imzalanan Camp David Antlaşması ile yeni bir sürece girdi.
- Mısır'ın yeni devlet başkanı Enver Sedat, SSCB ile iş birliğinden vazgeçip ABD'ye yaklaşma kararı aldı.
- Bunun üzerine ABD, Mısır ile İsrail arasında barış sağlanması için arabuluculuk yaptı. ABD, İsrail ve Mısır arasında 17 Eylül 1978'de Camp David Antlaşması imzalandı.
- Antlaşmaya göre İsrail, Sina Yarımadası'nı Mısır'a geri verecek, Mısır da İsrail'in siyasi varlığını tanıyacaktı.
- Böylece kurulduğu 1948'den bu yana İsrail'in siyasi varlığını, bir Arap devleti ilk kez resmen kabul etti.

- Camp David Antlaşmaları, Mısır ve Ürdün’de ABD etkisini artırdı.
- Antlaşmalara şiddetle karşı çıkan Arap devletlerinden Suriye, Irak, Libya, Güney Yemen ve Cezayir, bir “Red Cephesi” kurarak SSCB’ye yaklaştı.

7. 1. 3. İran-İrak Savaşı

- Yumuşama Dönemi’nde Orta Doğu’da meydana gelen önemli çatışmalardan biri de Irak ve İran arasında çıkan savaştı.
- Aralarındaki sorunlar: Basra Körfezi üzerinde hâkimiyet kurma mücadelesi, Şattularap suyu meselesi, dinî ve etnik anlaşmazlıklardı.
- 1975’te Cezayir Antlaşması’nın imzalanmasıyla sorun çözülmüştü.
- İran’da 1979’da Şah Rejimi’nin yıkılması ve dinî lider Ayetullah Humeyni’nin önderliğinde İslam Cumhuriyeti’nin kurulması bu dengeyi bozdu.
- Baas Partisinin egemen olduğu Irak ile İran İslam Cumhuriyeti arasında ilişkiler tekrar gerginleşti.
- Irak’ın devlet başkanı Saddam Hüseyin, İran’ı ülkesindeki Şii Müslümanları isyana teşvik ettiği gerekçesiyle suçladı.
- Saddam Hüseyin’in asıl amacı; İran’da gerçekleşen devrim sonrası zayıflayan İran ordusunun durumundan yararlanarak saldırıya geçmek ve Şattularap suyunun denetimini ele geçirmektir.
- 22 Eylül 1980’de Irak kuvvetleri İran’a sürpriz bir saldırı başlattı.
- Savaşın başlarında Irak kuvvetleri İran topraklarına girerek Huzistan bölgesini ele geçirdi.
- 1982’den itibaren İran kuvvetleri toparlanarak önce Irak’ın ele geçirdiği toprakları geri aldı.
- İki taraf birbirine üstünlük sağlayamadı.
- Sekiz yıl süren İran-İrak Savaşı, Birleşmiş Milletlerin ara buluculuğu ile 1988’de sona erdi.
- İran-İrak Savaşı’nın ardından Camp David Antlaşmaları sonucunda oluşan Arap dünyasındaki bölünmeler daha da arttı.
- Savaşta Suriye ve Libya İran’ı desteklerken; Suudi Arabistan, Ürdün ve Körfez Ülkeleri Irak’a destek verdi.
- ABD, SSCB, Avrupa ülkeleri ve Türkiye tarafsız kaldı.

7. 2. 1960 SONRASI TÜRK DIŞ POLİTİKASINI ETKİLEYEN GELİŞMELER

- 1960 sonrası Türk dış politikasını etkileyen gelişmelerin başında; Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerde Kıbrıs Sorunu, Ege Adalarının silahlandırılması, Kıta Sahaneliği Sorunu, Batı Trakya Türk Azınlık Sorunu yer almaktadır.
- Türkiye ve Ermenistan arasındaki ilişkilerde ise Ermeni Terörü etkili olmuştur.

7. 2. 1. Kıbrıs Sorunu ve Kıbrıs Barış Harekâtı

Kıbrıs Sorunu’nun Ortaya Çıkması

- II. Selim Dönemi’nde 1571 Kıbrıs Seferi sonucunda ada Türk egemenliğine girdi.
- 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı’ndan sonra Osmanlı egemenliğindeki Kıbrıs Adası İngiltere tarafından işgal edildi.
- 1914’te başlayan I. Dünya Savaşı’nda Osmanlı Devleti ile İngiltere’nin rakip taraflarda yer alması üzerine İngiltere, Kıbrıs Ada’sını imparatorluğuna kattığını ilan etti.
- 1923 Lozan Barış Antlaşması ile Kıbrıs Adası’nda resmen İngiliz egemenliğini dönemi başladı.
- 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sürecini başlatan Kıbrıs sorunu, II. Dünya Savaşı’ndan sonra Yunanistan’ın ada ile daha fazla ilgilenmesiyle ortaya çıktı.
- Yunanistan 1951’de adanın kendi yönetimine bırakılması için İngiltere’ye başvurdu fakat olumsuz cevap aldı.
- Yunanistan, 1954’te Birleşmiş Milletlere başvurarak Kıbrıs’ın kendi kaderini belirlemesi için adada halk oylaması yapılmasını talep etti.
- Yunanistan’ın amacı, halk oylamasıyla adanın çoğunluğunu oluşturan Rumlar sayesinde Kıbrıs’ın kendisine bağlanmasını sağlamaktı.
- Yunanistan’ın bu girişimi de BM tarafından kabul görmedi. Fakat bu girişim, Türkiye’nin de Kıbrıs Sorunu ile ilgilenme sürecini başlattı.
- 1954’ten itibaren Kıbrıs, Türkiye’nin dış politikasının en önemli meselesi hâline geldi.
- Yunanistan’ın girişimlerinin reddedilmesi üzerine Kıbrıslı Rumlar, EOKA adlı bir terör örgütünü kurdular.

- EOKA'nın amacı İngilizlere ve Türklere karşı şiddet kullanarak adayı İngilizlerden ve Türklere temizleyerek Rumlaştırmak ve daha sonra Kıbrıs'ı Yunanistan'a katmaktı.
- Adadaki Rumlar bu düşünceye "enosis" adını veriyorlardı.
- EOKA adlı terör örgütünün saldırılarını artırması ve Kıbrıs adasındaki olayların bunalıma dönüşmesi üzerine İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ı görüşmeye davet ederek sorunu çözmek istedi.
- 1955'te toplanan Londra Konferansı'nda bir sonuç alınamadı.
- Üç devletin de Kıbrıs adası ile ilgili çözüm önerisi farklıydı.
- Diplomasi masasında sorun çözülemezken adada olaylar tırmandı.
- EOKA terör örgütünün saldırıları Türk köylerinde yapılan katliamlara dönüştü.
- 1956'dan itibaren Türkiye, daha gerçekçi gördüğü taksim tezini, yani adanın Türk ve Rum toplumları arasında bölüşülmesini önerdi.
- Türkiye'nin bu önerisine İngiltere ve Yunanistan sıcak bakmadı.
- Kıbrıs'ta diplomatik çözümsüzlük sürdükçe Rumlar, Türk toplumu üzerindeki baskı ve şiddeti artırdılar.
- Kıbrıslı Türkler, EOKA terörüne karşı 1957'de TMT'yi (Türk Mukavemet Teşkilatı) kurarak kendilerini savunmaya başladı.
- 1958'de İngiltere tarafından Mac Millan (Mak Milen) Planı ortaya atıldı.
- Bu plana göre adada İngiltere, Türkiye ve Yunanistan iş birliğine dayalı üçlü bir yönetim kurulacaktı.
- NATO'nun iki üye ülkesi arasındaki siyasi gerilimin NATO'ya zarar verdiğini düşünen ABD, duruma müdahale etti.
- Oluşan durum karşısında Yunanistan, İngiltere'nin planını görüşmeyi kabul etti.
- 1959'da Türkiye ve Yunanistan arasında Zürih'te başlayan görüşmelerde Kıbrıs adasının bağımsız bir devlet olması fikri kabul edildi.
- 11 Şubat 1959'da imzalanan Zürih Antlaşması'yla Kıbrıs'ın bağımsızlığı resmîleşti.
- Zürih Antlaşması'yla adanın bağımsızlığının kabul edilmesi adayı elinde tutan İngiltere'ye sunuldu.
- 1960'ta İngiltere, Türkiye ve Yunanistan'ın imzaladığı Londra Antlaşması'yla Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluş süreci resmen başladı. Böylece ne Yunanistan'ın enosis fikri ne de Türkiye'nin taksim fikri benimsenmiş oldu. Durum her iki taraf için de başarı olarak gösterildi.
- Kıbrıs'ta yaşayan Türk ve Rum toplumlarının yanı sıra, garantör devletler olan Türkiye ve Yunanistan da aynı hukuki haklara kavuşmuş oluyordu.
- Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulması, Kıbrıs Anayasası'nın yürürlüğe girmesi ve uluslararası antlaşmalar, adada yaşanan sorunları bitirmedi.
- 1960-1963 yılları arasında Rumlar, antlaşmalarla Türklere tanınan hakların verilmesini geciktirdiler.
- Rumlar, enosis fikrini hayata geçirmek için Akritas Planı adı verilen bir proje hazırladılar.
- Rumların planına göre anayasada yapılmak istenilen değişiklikler Türkiye ve adadaki Türk toplumu tarafından reddedildi.
- Rumlar ve Türkler arasında gerginlik arttı.
- Rumlar Akritas Planı gereğince genel saldırıya geçtiler ve pek çok Türk'ü vahşice katlettiler.
- Yaşanan bu cinayetlere ve katliama Kanlı Noel adı verildi.
- Kanlı Noel olaylarının yaşanması ve adadaki Türklerin katledilmesine Türkiye sert tepki gösterdi.
- Türk savaş uçakları Rumları ihtar etmek için Kıbrıs üzerinde uçmaya başladı.
- Hava harekâtı sırasında ada üzerinde uçuş görevinin komutanı Yüzbaşı Cengiz Topel'in uçağı, Rumlar tarafından düşürüldü.
- Esir düşen Yüzbaşı Cengiz Topel daha sonra Rumların işkencesi sonucu şehit oldu.
- Kıbrıs'taki Türk alayı garnizondan çıkararak Türkleri korumak için Lefkoşa'nın Türk mahallelerine yerleşti.
- Olayları sakinleştirmek amacıyla Lefkoşa'nın Rum ve Türk tarafını birbirinden ayırmak için İngiltere tarafından Yeşil Hat adı verilen bir sınır çizildi.
- Türkiye, garantör olarak müdahale edeceğini duyurdu.
- Türkiye'nin bu tutumu Yunanistan ile olan ilişkileri gerginleştirdi.
- ABD Başkanı Johnson (Cansın), Başbakan İsmet İnönü'ye bir mektup yazarak Türkiye'nin müdahale fikrinden vazgeçmesini ve bu durumun endişe verici olduğunu söyledi.
- Türkiye'nin kararlı tavrı ile 1964'te Rum saldırıları azaldı.
- 1967'den itibaren Ada'da tekrar tansiyon yükseldi.
- Yunanistan, Kıbrıs'a çok sayıda asker gönderdi.
- Yunanistan'ın desteği ile silahlandırılan Rum Millî Muhafız Teşkilatı, Türklere karşı sistematik olarak etnik bir temizliğe başladı.
- Türk savaş uçakları tekrar Ada üzerinde uçuşlara başladı.
- Uluslararası toplumun da tepki göstermesiyle Rumların saldırıları tekrar durduruldu.
- Türk toplumu, 1967'de Dr. Fazıl Küçük önderliğinde Kıbrıs Geçici Türk Yönetimi'ni kurdu.
- 1971'de geçici ifadesi kaldırılarak oluşum Kıbrıs Türk Yönetimi'ne dönüştü.

Kıbrıs Barış Harekâtı “Ayşe Tatile Çıktı”

- 15 Temmuz 1974'te Kıbrıs'ta Yunanistan'a bağlı subaylar askerî bir darbe yaparak Cumhurbaşkanı Makarios'u devirdiler.
- Yerine EOKA'ya bağlı Nikos Samson'u geçirdiler ve Kıbrıs Elen Cumhuriyeti'ni ilan ettiler.
- Kıbrıs Anayasası'na aykırı olarak yapılan ve Ada'yı Yunanistan'a bağlamak demek olan harekete Türkiye sert tepki gösterdi.
- Türk Silahlı Kuvvetleri, 20 Temmuz 1974'de Kıbrıs'ta barışı ve anayasal düzeni yeniden sağlamak için Kıbrıs Barış Harekâtı'nı gerçekleştirdi.
- Birleşmiş Milletler taraflara ateşkes çağrısında bulundu.
- 25 Temmuz 1974'te taraflar Cenevre Konferansı'nda toplandı.
- Konferansın sonuçsuz kalması üzerine Türkiye 14 Ağustos 1974'te İkinci Barış Harekâtı'na başladı.
- İkinci Barış Harekâtı ile Lefke-Lefkoşa-Magusa hattı çizildi ve adanın üçte biri Türk kontrolüne geçince harekât sona erdi.
- Kıbrıs Barış Harekâtı sonunda Ada'daki Türk toplumu 13 Şubat 1975'te Kıbrıs Türk Federe Devleti'ni kurdu.
- Başkanlığa seçilen Rauf Denktaş'ın temsil ettiği Türk tarafı, Rum tarafı ile yaptığı görüşmelerden bir sonuç elde edemedi.
- Rumlar, Kıbrıs Sorunu'nu 1983'te Birleşmiş Milletlere taşıdılar.
- BM Genel Kurulu 13 Mayıs 1983'te; Küba, Yugoslavya, Cezayir, Mali, Hindistan, Guyana ve Sri Lanka'nın oylarıyla Rum tasarısını kabul etti ve Türk tarafının siyasal oluşumunu tanımadı.
- Tasarı; Türkiye, Pakistan, Malezya, Somali ve Bangladeş tarafından reddedildi. ABD ve İngiltere oylamada çekimser kaldı.
- BM Genel Kurulunun bu yanlı kararından sonra Kıbrıs Türk toplumu Türkiye'nin desteğiyle 15 Kasım 1983'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni kurarak bağımsızlığını ilan etti
- Kıbrıs Türklerinin bağımsızlık kararı Kıbrıs sorununda yeni bir dönemin başlamasına yol açtı.

7. 2. 2. Türk-Yunan İlişkileri

Ege Adaları Sorunu

- Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin gerginleşmesine yol açan meselelerden biri de Ege Adalarının silahlandırılmasıdır.
- Yunanistan 1829'da Osmanlı Devleti'nden ayrılarak bağımsız olduğunda bu adalardan bir kısmını ele geçirmişti.
- Balkan Savaşları'ndan sonra imzalanan 1913 tarihli Londra Antlaşması'nda Osmanlı Devleti'ni elindeki Gökçeada, Bozcaada; İtalya'nın elindeki On İki Ada dışında Ege Adalarının geleceği büyük devletlerin kararına bırakıldı.
- Millî Mücadele'nin kazanılmasından sonra Türkiye ve İtilaf Devletleri arasında yapılan Lozan Barış Antlaşması'nda, Bozcaada ve Gökçeada Türkiye'ye bırakıldı.
- On İki Ada ise İtalya'da kaldı.
- Lozan Barış Antlaşması'na göre Anadolu Yarımadası'na yakın adaların silahtan arındırılmış olması gerekiyordu.
- II. Dünya Savaşı sırasında 1947 Paris Antlaşması'yla İtalya, askerî üsler kurmamak ve silah yığınağı yapmamak kaydıyla On İki Ada'yı Yunanistan'a bıraktı.
- Böylece Yunanistan, yerleştiği Ege Adaları aracılığıyla Batı Anadolu kıyılarına kadar sokuldu.
- On İki Ada'yı elde eden Yunanistan, özellikle 1963 Kıbrıs Bunalımı'ndan sonra, Lozan ve Paris Antlaşmaları'na aykırı olarak Ege Denizi'ndeki adaları silahlandırmaya başladı.
- Ege Denizi'ni bir Yunan denizi hâline getirmek istemesi, Türkiye tarafından sert tepkiyle karşılandı.
- Türkiye ve Yunanistan arasındaki Kıbrıs Meselesi'ne Ege Adaları Meselesi de eklendi.

Kıta Sahanlığı Sorunu

- Kıta Sahanlığı Sorunu Türkiye ve Yunanistan ilişkilerinde önemli bir yer tutar.
- 1973'te Türkiye'nin Ege Denizi açıklarında petrol aramak üzere Türkiye Petrolleri Anonim Şirketine arama ruhsatı vermesiyle başladı.
- Yunanistan, söz konusu bölgenin Yunan karasularına ait olduğunu ve Türkiye'nin bu konuda ruhsat vermeye yetkisi olmadığını iddia etti.
- Türkiye ise coğrafi olarak Anadolu'nun doğal uzantısının Ege Denizi'nin altından ruhsat verilen bölgelere kadar uzandığını, buraların kendi kıta sahanlığı içerisinde yer aldığını savundu.
- Türkiye ve Yunanistan'ın konuya yaklaşımları farklı olduğundan sorun çözülemedi.

- Türkiye, meselenin çözümünde müzakereleri öne çıkarırken Yunanistan konuyu uluslararası platformlara taşıyarak çözmek istedi.
- 1976'da Sismik-I adlı Türk araştırma gemisinin Ege Denizi'ne savaş gemileri korumasında açılması, Türkiye ve Yunanistan'ı savaşın eşiğine getirdi ancak iki taraf da temkinli davrandı.
- Yunanistan'ın sorunu BM Güvenlik Konseyi'ne ve ardından Uluslararası Adalet Divanı'na taşıması sonuçsuz kaldı.
- İki taraf arasında yapılan müzakerelerden de bir sonuç çıkmadı.

Batı Trakya Türk Azınlık Sorunu

- Batı Trakya, Trakya Bölgesi'nin günümüzde Yunanistan sınırları içerisinde kalan batı kısmıdır.
- Bölge I. Balkan Savaşı sonucunda Osmanlı Devleti'nin Midye-Enez hattının batısından çekilmesiyle Türk egemenliğinden çıkarak Bulgaristan hâkimiyetine girdi.
- II. Balkan Savaşı sırasında Türk birlikleri Edirne'yi geri almalarına rağmen Meriç Nehri'nin batısına ilerleyemediğinden Batı Trakya düşman işgalinden kurtarılamadı.
- Batı Trakya Kuşçubaşı Eşref komutasındaki birlikler tarafından işgalcilerden temizledi. Gümülcine'yi alarak 31 Ağustos 1913'te Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'ni kurdu.
- Türk tarihinin en kısa ömürlü devleti olan bu devlet aynı zamanda Türk tarihinde kurulan ilk cumhuriyet oldu.
- İstanbul Antlaşması'nın imzalanmasıyla Batı Trakya resmen Bulgaristan'a bırakıldı.
- Osmanlı Devleti'nin desteğini yitiren Batı Trakya Türk Cumhuriyeti de varlığını sürdüremedi.
- I. Dünya Savaşı'nda Batı Trakya, Fransızlar tarafından işgal edildi.
- Mondros Ateşkes Anlaşması sonrası başlayan işgaller sonrası 1919'da kurulan Trakya-Paşaeli Müdafaa-i Heyet-i Osmaniye Cemiyeti "Trakya Cumhuriyeti"ni kurmayı amaçladı.
- 1920 yılında bölgenin Yunanlılar tarafından işgal edilmesiyle Batı Trakya Türklerinin de kendi kaderlerini belirlemesi planı gerçekleşemedi.
- Misak-ı Milli'nin üçüncü maddesinde özel olarak Batı Trakya'da halk oylamasına başvurulması istendi.
- Yunanistan Türkiye'nin bölgeyi 1913'te kaybettiğini ve burada söz hakkı olmadığını savundu.
- Batı Trakya, Lozan Barış Konferansı'nda Yunanistan'a bırakılmak zorunda kaldı.
- Lozan Barış Antlaşması'nda hem Türkiye hem de Yunanistan azınlıklar için birtakım kültürel haklar tanımlanmıştır.
- Batı Trakya Türklerine de Yunanistan'ın azınlık toplumlarından biri olarak bu haklar verilmiştir.
- Yunanistan'la imzaladığı her antlaşma ve protokolde Türk azınlığın haklarını metne dâhil ederek pekiştirmiştir.
- Yunanistan verdiği taahhütlere rağmen Batı Trakya Türklerini sistemli bir şekilde asimilasyona tabi tutma ve yıldıarak göç ettirme politikası izlemektedir.
- Batı Trakya'da yaşayan Türk azınlığının durumu uluslararası alanda imzalanan antlaşmaların verdiği hukuki haklar doğrultusunda Türkiye'nin önemli bir dış politika sorunu haline dönüşmüştür.

7. 2. 3. Ermenilerin Faaliyetleri ve ASALA Terör Örgütü

- 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda imzalanan Berlin Antlaşması'nda Ermeni sorunu Batılı devletlerinde desteği ile gündeme geldi.
- Osmanlı topraklarında faaliyete başlayan Hınçak, Taşnak, Ramgavar, Hınçak İhtilal Komitesi, Silahlılar Cemiyeti ve Karahaç Cemiyeti gibi halkı silahlı ayaklanmaya sevk eden terör örgütleri, 19. yüzyıldan başlayarak Osmanlı topraklarında şiddetin artmasına neden oldu.
- I. Dünya Savaşı sırasında Ermeni çetelerinin Rus ordusu saflarında savaşmaları ve cephe gerisinde Türk köylerine saldırımları üzerine Osmanlı Devleti, Tehcir Kanunu ile 1915'te Ermenileri, Suriye bölgesine zorunlu göçe tabi tuttu.
- Milli Mücadele sırasında Ermeni çetelerinin Doğu Anadolu'daki saldırgan faaliyetlerini Kazım Karabekir Paşa komutasındaki 15. Kolordu karşı koydu.
- 1920'de Doğu Cephesi komutanı olarak atanan Kazım Karabekir Paşa, Kars ve Ardahan'ı Ermenilerden geri aldı.
- 1920'de TBMM Hükûmeti ve Ermenistan arasında imzalanan Gümrü Antlaşması'yla Ermenilerin yıkıcı faaliyetleri son buldu.
- Gümrü Antlaşması'nın imzalanmasından sonra 1965'e kadar Türk-Ermeni ilişkileri sakin bir dönem geçirdi.
- Ermeni lobisinin kışkırtması ve Batılı devletlerin desteğiyle Türklere karşı Ermeni şiddeti yeniden canlandı.
- Bu dönemde isminden en çok söz ettiren ve Ermeni terörü ile eş anlamda kullanılan "Ermenistan'ın Kurtuluşu İçin Ermeni Gizli Ordusu" isimli terör örgütü "ASALA" etkili oldu.
- ASALA terör örgütü yurt dışındaki Türk temsilcilik ve kuruluşlarına, Türk diplomat ve büyükelçilik görevlilerine yönelik silahlı saldırılar düzenlemeye başladı.
- ASALA'nın başlattığı terör, kısa zamanda hızla arttı ve yoğunluk kazandı.
- Avrupa, çeşitli doğu ülkeleri, Suriye ve Lübnan'da üsler edinen Ermeniler; Kıbrıs Rum Yönetimi'nden ve Yunanistan'dan lojistik ve siyasi destek aldı.
- ASALA terörü, 1973'te Mıgırđıç Yanıkyan adlı bir Ermeni'nin Türkiye'nin Los Angeles Büyük Elçisi Mehmet Baydar ve Konsolos Bahadır Demir'i şehit etmesiyle eylemlerine başladı.

- 1973-1984 yılları arasında Türk diplomat ve temsilciler şehit edildi.
- Ermeni terör örgütü ASALA, 15 Temmuz 1983'te Paris'in Orly Havaalanı'ndaki Eylemi ile Avrupa'daki desteğini kaybetti.
- ASALA Türkiye'de de 7 Ağustos 1982 tarihinde Esenboğa Havalimanı saldırısı ile eylemler yaptı.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin terörle mücadele konusundaki kararlı tutumu sayesinde 1994'ten sonra örgüt etkisini tamamen yitirdi.
- Ermeni meselesi konusunda Türkiye'yi soykırım yapan bir ülke olarak tanıması için Ermeni diasporası ABD'li yöneticileri ikna etmeye çalışmışlardır.
- Soğuk Savaş yıllarından itibaren Türkiye ile stratejik ortak olan ABD ise hem Türkiye'nin müttefikliğini hem de Ermeni lobisinin desteğini kaybetmekten kaçınmaktadır.
- Her yıl 24 Nisan yıl dönümlerinde "soykırım" kelimesi yerine "katliam, trajedi" gibi kelimeler kullanarak Türk ve Ermeni taraflarını dengeleme yoluna gitmiştir.
- Avrupa'da ise Ermeni diasporasının etkisi ABD'de olduğu kadar güçlü değildir.
- Ermeni meselesinde Türkiye'ye karşı daha olumsuz bir tavır takınan ülke Fransa'dır.
- 1972-1984 yılları arasında ASALA'nın işlediği cinayetleri Fransa'da gerçekleştirmesine rağmen, Fransa'nın gerekli tepkiyi göstermemiş olması Türkiye-Fransa ilişkilerini germiştir.
- Fransa, Avrupa Birliğine kabul edilme sürecinde Türkiye aleyhine bir tutum içerisine girmiştir.
- Ermenilerin yoğun olarak yaşadığı bir diğer ülke de Rusya'dır.
- Rusya, Türkiye-Rusya ilişkilerinde Ermenistan lehinde tutum sergilemektedir.
- Rus Duması (Meclisi) iki kez, 1995 ve 2005 yıllarında, Ermeni soykırımını iddialarını kabul eden kararlar almıştır.
- Ermeni diasporasının yürüttüğü lobi faaliyetleri sonucu Ermeni meselesi Türkiye'ye karşı siyasal bir koz olarak kullanılır hâle gelmiştir.
- Türkiye, sorunun çözümünün siyasal olmadığını, tarihî bir mesele olduğunu savunmaktadır.

7. 3. 1960 SONRASI TÜRKİYE'DE YAŞANAN SİYASİ, EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞMELER

7. 3. 1. Askerî Darbeler

- Millî egemenliğe dayanan Türkiye Cumhuriyeti, yakın tarihte pek çok kez millî egemenliğe aykırı biçimde müdahaleler yaşadı.
- Bu müdahalelerin tarzları farklı olsa da genel olarak askerî darbe olarak tanımlanmaktadır.
- Askerî darbeler Türk demokrasininin gelişimine zarar verdi.
- Türkiye'de iktidarın seçimle değil, kuvvet yoluyla el değiştirmesi amacıyla Türk Silahlı Kuvvetleri içinde kurulan bir cunta antidemokratik ve hukuka aykırı bir uygulamayla 27 Mayıs 1960'ta yönetime el koydu.
- Demokrat Parti kapatıldı.
- Demokrat Parti yöneticileri Yassıada'da kurulan bir mahkemeye yargılandı.
- Mahkeme sonucunda Başbakan Adnan Menderes, bakanlardan Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan idam edildiler.
- 1960 darbesini 1971 Askerî Muhtırası takip etti.
- 1961 Anayasası sonrasında Türkiye'de yeni anayasanın sağladığı ortamda farklı siyasal hareketler gelişme göstermeye başladı.
- 12 Mart 1971'de Genel Kurmay Başkanı ve dört kuvvet komutanının imzaladıkları bir muhtıra ile ortaya çıkan darbe, Türk siyasi tarihinde 12 Mart Muhtırası olarak adlandırıldı.
- 27 Mayıs Askerî Darbesi'nden farklı olarak bu sefer yönetime el konulmadı ve parlamento kapatılmadı.
- Fakat askerî komuta heyeti, antidemokratik bir yöntemle, hükûmeti ve Meclis'i muhtıradaki şartları yerine getirilmediği takdirde TBMM'yi kapatacaklarını söyleyerek tehdit etti.
- Muhtıradaki ilk istek, görevdeki hükûmetin istifa etmesiydi.
- Seçimle göreve gelmiş olan Adalet Partisi Hükûmeti ve Başbakan Süleyman Demirel bu isteğe boyun eğmek zorunda kalarak istifa etti.
- Böylece adı "ara rejim" olarak konulan 12 Mart Dönemi başladı
- 1970'lerin ikinci yarısından itibaren Türkiye'de siyasi gerilim sokaklara taşdı.
- Görev başına gelen hükûmetler genelde kısa süreli koalisyon hükûmetleri olduğundan ülkede yaşanan siyasi ve ekonomik sorunlara köklü çözümler getiremediler.
- Artan politik gerilim ve ekonomik darboğaz bir kargaşa ortamı yarattı.
- Bu durumu gerekçe gösteren Türk Silahlı Kuvvetleri komuta kademesi demokrasi dışı bir yöntemle 12 Eylül 1980'de mevcut hükûmete askerî darbe yaptı.
- Türkiye Cumhuriyeti tarihinde seçilmiş demokratik yönetime karşı yapılan üçüncü açık, antidemokratik müdahale oldu.
- 12 Eylül askerî yönetimi tarafından hükûmet görevden alındı, TBMM lağvedildi, partiler kapatıldı ve anayasa tamamen rafa kaldırıldı.

- Siyasi parti liderleri önce askerî üslerde gözetim altında tutuldu, ardından yargılandı ve siyasetle ilgilenmeleri yasaklandı.
- Türkiye siyasetinin ve ekonomisinin baskı altında yeniden yapılandırıldığı bir dönem başladı.
- Yaşananlar Türkiye'nin demokratikleşmesinin önünde yeni bir engel oluşturdu.

7. 3. 2. 1961 ve 1982 Anayasaları

- Türk tarihinde 1876 Kanun-ı Esasi ile başlayan anayasa deneyimi, Cumhuriyet Dönemi'nde millî egemenliğe dayalı bir devletin kurulmasıyla daha da güçlenmişti.
- Osmanlı Dönemi'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne uzanan süreçte her anayasa, yazıldığı dönemin siyasi ve sosyal ihtiyaçlarına göre şekillendi.
- 1921 Anayasası, Millî Mücadele Dönemi'nin ihtiyaçlarını yansıtan daha genel bir metindi.
- 1924 Anayasası ise yeni kurulan Cumhuriyet Türkiye'sinin yapılandırılmasını hedefliyordu.
- 27 Mayıs 1960'da iktidardaki Demokrat Partinin askerî bir darbe ile devrilmesi, millî iradenin demokratik olmayan bir biçimde engellenmesiydi.
- Bu bakımdan Türk demokrasisi açısından olumsuz bir gelişmeydi. Bu süreçten sonra Türk demokrasi tarihinde yer alan 1961 ve 1982 Anayasaları aynı olumsuz şartların oluşturduğu anayasa metinleriydi.

1961 ve 1982 Anayasalarının benzer yönleri şunlardı:

1. Her iki anayasa da askerî darbe ile oluşturulmuştur.
2. Her iki anayasa da yürürlüğe girmeden önce halkoyuna sunulmuştur.
3. Her iki anayasa da bir askerî, bir sivil kanadın oluşturduğu kurallar aracılığıyla yapılmıştır.

Bu benzerliklerin yanı sıra 1961 ve 1982 Anayasaları yapı bakımından temel farklılıklara sahiptir.

Bu yapı farklılıkları şöyleydi:

1. 1961 Anayasası ile temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması, yargısal denetime tabii kılınarak önemli bir gelişme sağlanmıştır. Oysa 1982 Anayasası ile devlet otoritesinin ağırlığı artmıştır. Kamu yararının, kişilerin yararından önce geldiği düşüncesi ve toplumsal kaygılar sebebiyle hak ve hürriyetlerde sınırlamalara gidilmiştir.
2. 1961 Anayasası'na göre devletin temel görevi, sosyal devlet görevini yerine getirmektir. 1982 Anayasası ise güçlü devlet, otoriter idare kavramlarını ön plana çıkarmıştır.
3. 1961 Anayasası'na göre 1982 Anayasası, yürütmeye cumhurbaşkanının ve başbakanın yetkilerini daha çok güçlendirmiştir.
4. 1961 Anayasası'nda yasama yetkisi, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu olarak iki meclis arasında bölüşülmüştür. Parlamenter sistem uygulanmış ama iki meclis sistemi getirilmiştir. 1982 Anayasası'nda ise Cumhuriyet Senatosu kaldırılmıştır.
5. 1961 Anayasası'nda çoğulcu bir yapı oluşturulmuş, siyasi partiler güvenceli bir hukuki statüye kavuşturulmuştur. Genel idare içinde özerk yönetimle, kendi kendilerini yönetme yetkisine sahip kuruluşların yapılmasına izin verilmiştir. 1982 Anayasası'ndaysa siyasi partiler, dernekler, kamu kuruluşlarına getirilen yasaklarla daha az katılımcı demokrasi anlayışı benimsenmiştir. Özerk yönetimle, kendi kendilerini yönetme yetkisine sahip kuruluşların yapılmasına izin verilmemiştir.
6. 1961 Anayasası'nda Türkiye Cumhuriyeti'nin niteliğini tanımlanırken kullanılan "insan haklarına dayalı" ifadesinin yerine 1982 Anayasası'nda "insan haklarına saygılı" ifadesi kullanılmıştır.
7. 1982 Anayasası, 1961 Anayasası'na göre daha ayrıntılı maddeler içermektedir ve hükümler detaylandırılmıştır.

7. 3. 3. Göçler ve Sosyal Hayat

- Türkiye'de 1960 sonrasında sosyal hayattaki değişiminin en başta gelen unsuru yaşanan iç göçlerdi.
- Köyden kente doğru yaşanan bu göçler, hem kent hayatını hem de köy hayatını derinden etkiledi.

İç göçlerin yaşanmasına etki eden başlıca unsurlar şunlardır :

1. Hızlı nüfus artışı,
2. Köylerde toprakların kalabalıklaşan nüfusa yetmemesi,
3. Modern tarım yöntemlerinin gelişmesiyle köylerde iş gücüne duyulan ihtiyacın azalması,
4. Köylerde yaşayanların kentlerdeki gelişmiş eğitim, sağlık ve kamu hizmetlerinden yararlanmak istemesi,
5. Gelişen ulaşım ağının, köy nüfusunun kentlere hareketini kolaylaştırması.

İç göçlerin sonuçları :

- Göç veren yerlerde tarım alanları boş kaldı, tarımsal üretim azaldı, hayvancılık geri kaldı.

- Göç alan kentlerde normalin üstündeki nüfus artışı; çevre kirliliği, gecekondulaşma ve çarpık kentleşme, eğitim, sağlık ve altyapı hizmetlerinin yetersiz kalması ve suç oranının artması sorunlarını getirdi.
- Köy ve kent nüfusları arasındaki dengesizlik, siyasi ve kültürel hayata da yansdı.
- 1960'lı yıllarda Türkiye'de aşırı uç politik eğilimler ortaya çıktı.
- 68 kuşağı olarak adlandırılan gençlik hareketleri bu durumun en somut örneği oldu.
- Kent nüfusunun artmasıyla doğru orantılı olarak işçi sayısının da artması, sendikal faaliyetlerin yoğunlaşmasını beraberinde getirdi.
- Yaşanan siyasal gelişmeler kültür ve sanat faaliyetlerine de yansdı.
- Özellikle 1960'lı yıllardan itibaren edebiyatta toplumculuk yaklaşımı etkisini gösterdi.
- 1970'lerden itibaren toplumdaki politikleşmenin hızlanması, çarpık kentleşmenin meydana çıkardığı sorunlar ve işsizliğe bağlı dış göç, edebiyatın başlıca konularını oluşturdu.
- Türk sineması da toplumsal sorunlara ağırlık vererek gelişti.
- Türk sinemasının gelişme göstermesiyle ilk kez 1964'te Antalya Film Festivali düzenlenmeye başlandı.
- 1970'lerden itibaren sinemada teknik gelişmeler yaşansa da televizyonun Türk toplum yaşamına girmesiyle, sinema ikinci plana itildi.
- Kente göç eden ama kentte aradıklarını bulamayan kesimler "arabesk" adı verilen yeni bir müzik anlayışını ortaya çıkardı.
- 1960'ların sonunda Batı'da ortaya çıkan Rock'n Roll müzik anlayışı ve yerli folklorun birleştirilmesiyle "Anadolu Rock" adı altında yeni bir müzik tarzı da oluştu.
- Türkiye'de köyden kente göç zaman içerisinde sanayileşmiş ülkelerin insan gücüne dayalı ihtiyaçları karşılamak amacı ile dış göçü gündeme getirdi.
- Almanya başta olmak üzere çeşitli Avrupa ülkeleriyle Libya ve Suudi Arabistan gibi Orta Doğu ülkeleri göç aldı.
- Yurt dışı göçlerinin başını çeken Almanya'ya yapılan göçler, 1958'de başladı, 1960'lı yıllarda hızlandı.
- Almanya, Türkiye'den işçi talep eden ilk ülke oldu.
- Yurt dışına olan göçler 1974'e kadar artarak devam etti.
- 1961-1986 yılları arasında 1.3 milyon Türkiye vatandaşı Almanya başta olmak üzere çeşitli Avrupa ülkelerine çalışmak için göç etti.
- Yabancı ülkelerde doğan Türk çocuklarının millî kültür değerlerini öğrenmeleri ve korumaları sorunu ortaya çıktı.
- Millî değerlere yabancılaşma ve kültürel yozlaşma, sosyal açıdan önemli bir kayıp oluşturdu.
- Yurt dışındaki Türk işçilerinin Türkiye ekonomisine katkıları olumlu oldu.
- Türkiye'den sanayileşmiş ülkelere yapılan bir başka göç hareketi de beyin göçü oldu.
- Doktor, mühendis, ekonomist, sanatçı vb. çeşitli mesleklerde iyi yetişmiş, yetenekli ve başarılı insanların yurt dışına göç etmesi Türkiye için büyük kayıp oldu.

7. 3. 4. Ekonomide Yaşanan Gelişmeler

- Türkiye'nin 1950-1960 yılları arasındaki ekonomi politikası, devletçi ekonomik politikalardan liberal ekonomik politikalara geçiştir.
- II. Dünya Savaşı sonrasında çok partili demokratik düzene geçildi.
- Çok partili hayata geçişle birlikte demokrasi kavramının geniş kitleler tarafından sahiplenilmesi, ekonomik sonuçları olan büyük değişimlere yol açtı.
- Ekonomik ve siyasi alanda liberalizmi savunan Demokrat Partinin amacı hızlı büyüme oldu.
- DP Dönemi'nde devletin ekonomideki yeri küçültülerek kamu yatırımları ve özel girişimler geliştirilmeye çalışıldı.
- 1950'de iktidar olan Demokrat Parti Dönemi'nde dış kapalı ve korumacı iktisat politikaları hızla terk edildi.
- Serbest dış ticaret rejimi benimsenerek ithalat yasağı kaldırıldı ve dış pazarlara yönelik bir kalkınma anlayışı izlendi.
- 1954'ten itibaren Demokrat Parti, dış ticarete ve tarım sektöründe meydana gelen tıkanmalar sonucunda tarıma ve dış ticarete dayalı sanayileşme politikasını terk etti ve özelleştirmeye dayalı sanayileşmeye öncelik verdi.
- Enflasyon oranını düşürmeyi, döviz bağımlılığını azaltmayı ve dış ticaret açığını kapatmayı hedefledi.
- Kamu İktisadi Teşekkülleri (KİT) adı verilen devlete ait işletmeler kuruldu.
- 1950-1960 döneminde Türkiye'nin ortalama büyüme hızı %6,3 oranında gerçekleşti.
- Kişi başına düşen millî gelir ise 166 dolardan 359 dolara çıktı.
- 1960'dan sonra anayasada yer alan sosyal devlet anlayışı doğrultusunda hareket edildi.
- Planlı ekonomiye tekrar geçildi.
- 24 Ocak 1980'de ekonomiye yön verecek bazı kararlar alındı.

Bu kararların temel hedefleri şunlardı:

1. Enflasyonun aşağıya çekilmesi
2. Serbest piyasa ekonomisinin harekete geçirilmesi
3. Ekonomiye dışa açarak döviz gelirlerinin artırılması

- Alınan kararlar doğrultusunda Türkiye ekonomisinde köklü bir liberalleşme süreci başladı.
- 1980’de %2,8 küçülen Türkiye ekonomisi, 1990’lı yıllara gelindiğinde %5,6 büyüdü.
- Türkiye ekonomisinde bu dönemde önemli rol oynayan bir kurum da Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund: IMF) oldu.
- Türkiye, II. Dünya Savaşı sonrası Batı Bloku’na yakınlaşmış, ABD’nin tasarladığı yeni ekonomik sistemle bütünleşme sürecine girmişti.
- 1947’de IMF ve Dünya Bankasına üye oldu.
- ABD ile ilişkilerini stratejik ortaklık düzeyine taşıyan Türkiye, bu kuruluşlardan aldığı krediler ve danışmanlık destekleriyle yeni uluslararası ekonomik düzene ve para sistemine dâhil oldu.
- Türkiye, ilk defa 1950’de Dünya Bankasından ve 1961’de IMF’den kredi aldı. Daha sonraki dönemlerde danışmanlık yardımı da almıştır.
- Türkiye, 2008 küresel krizi öncesinde dünyada bu kuruluşlardan en yüksek miktarda kredi alan ülkeler arasına girdi.
- 1994’te Türkiye’deki ekonomik krizin etkilerini yumuşatmak için IMF’nin isteği doğrultusunda yürürlüğe konan program çerçevesinde “5 Nisan” kararları alındı.
- Türkiye, 11 Mart 1947’de Türkiye’nin üye olduğu IMF ile toplam 19 stand-by (sitend bay) anlaşması yaptı.
- 52 yıllık bu süreçte yapılan anlaşmalarla IMF’den 50 milyar dolara yakın kredi aldı.
- Fakat son dönemde Türkiye, ekonomide istikrarın sağlanması ve sürekli hâle getirilmesi için uyguladığı politika ve önlemler sayesinde IMF’ye bağımlılıktan kurtulmuştur.
- 2013 yılında Türkiye, IMF’den borç alma dönemini kapattı.
- Türkiye, IMF’ye olan borcunun son taksitini 14 Mayıs 2013’de ödedi. 422,1 milyon dolar tutarındaki bu ödeme ile Türkiye’nin IMF’ye borcu sıfırlandı.
- Son 10 yılda IMF’ye toplam 23,5 milyar dolar ödeyerek borcunu bitiren Türkiye; bu tarihten sonra IMF’de borç veren ülke olarak yer almaya başladı.
- Türkiye’de ekonomide yaşanan önemli gelişmelerden birisi de KDV uygulaması oldu.
- O güne kadar bazı mal ve hizmetlerin ithalatı kalktı.
- Dolaylı vergiler kaldırıldı.
- 1985 yılında, katma değer vergisi (KDV) yürürlüğe kondu.

7. 3. 5. İletişim ve Ulaşımında Yaşanan Gelişmeler

- Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda ülkeyi kalkındırmak amacıyla yabancıların elindeki demir yolu işletmeleri satın alınarak millileştirilmişti.
- TCDD’nin kurulmasıyla da dönemin şartları doğrultusunda devlet, demir yolu yapımına ağırlık vermişti.
- Türkiye’de deniz yolu ile yük ve yolcu taşımacılığı da 1 Temmuz 1926’da Kabotaj Kanunu’nun çıkarılmasıyla gelişmeye başladı.
- 1950’den sonraki yıllarda ise kara yolları, demir yoluna göre ön plana çıktı.
- Türkiye’de otomotiv sanayisinin, montaj yoluyla da olsa, kurulması kara yolu taşımacılığının hızla gelişmesine neden oldu.
- Gelişmişliğin göstergelerinden biri kabul edilen otoyolları Türkiye’de ilk defa 1973 yılında hizmete açıldı.
- 1950 sonrası Türkiye’de kara yollarının gelişmesi sonucu yerli otomobil yapma ihtiyacı ortaya çıktı.
- Dönemin Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel, 16 Haziran 1961’de tümüyle yerli üretim bir otomobil yapılmasını emretti.
- Görevin, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları (TCDD) işletmesine verilmesi üzerine 23 mühendis “Devrim Arabası” projesine başladı.
- Türk mühendisler, TCDD’nin Eskişehir’deki fabrikasında, 129 günde tamamıyla yerli üretim olan üç araç yaptı.
- Devrim Arabası 29 Ekim 1961’de Cumhuriyetin kuruluş yıl dönümünde gerçekleştirilen sürüş testiyle kamuoyuna takdim edildi.
- Fakat dönemin şartları içinde bu projeye yeterince sahip çıkılmadığı için yerli otomobil üretimi süreci başarıyla gerçekleştirilemedi.
- 1980 sonrası dönemde ise otoyol yapımına hız verildi ve kara yoluna yapılan yatırımlar öncelik kazandı.
- 2000’li yıllarda hava, deniz ve demir yolu ulaşımındaki gelişmelerle yolcu taşımacılığında kara yolunun payı %89,3’e düştü.
- Osmanlı döneminde 1847’de ilk telgraf hattının kurulması ve 1881’de telefon hattının çekilmesiyle iletişim teknolojisi kullanılmaya başlandı.
- Cumhuriyet Dönemi’nde telgraf ve telefon hizmetleri yaygınlaştı.
- 1927’de İstanbul Radyosu kuruldu.
- 1960 sonrasında dünyadaki gelişmelere uygun olarak Türkiye’de iletişim teknolojisi gelişti.
- 1964 yılında Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) kuruldu.
- 1968’de TRT tarafından televizyon yayını yapılmaya başladı.
- 1973’te teleks, 1979’da uydu teknolojisi Türkiye’de kullanılmaya başlandı.
- 1983’ten sonra iletişimde otomatik santrallerinin kullanılması telefonu yaygınlaştırdı.

- 1986 yılında çağrı cihazları, 1994 yılındaysa Mobil İletişim İçin Küresel Sistem (GSM: Global System for Mobile Communications) teknolojisiyle tanıştı.
- Türkiye’de ilk kez 12 Nisan 1993’te kullanılmaya başlanan internet, GSM ve modern teknoloji araçlarıyla birlikte kullanılarak hızla yaygınlaştı.